

Наџиб Махфуз

ПРИЧЕ ИЗ НАШЕГ КВАРТА

1.

Хаџија Али ел-Халфави је један од богатина нашег кварта. Био је чувен по доброту и честитости више но по свом богатству. Осећа самилост према угњетенима, помаже сиромашне и чини добро родбини. Временом расте његова побожност и јача милосрђе, међутим пажњу коју је поклањао породици Махран, није упознао нико од оних које је наткрилила његова милост. Породица Махран беху сиромашни људи и баш због немања многи од њих су скренули са правог пута и заглибили у преступе и безакоња и тако се прочули по суровости и насилништву.

Када је хаџија Али осетио близину самртног часа, позвао је к себи најстаријег сина и рекао:

– Учинио сам злодело.

Син га је погледао с нежношћу и знатижељом, а хаџија је наставио:

– Време је да скинем са груди терет велике муке.

Тада га је син упитао:

– Какво злодело, каква мука?

Хаџија је замолио Бога за опрост па рече:

– Без обзира на спољашност, сине, мој живот беше горак.

– Зашто, о најплеменитији човече?

Хаџија је рекао тешко дишући:
– Хоћу да ти причам о породици Махран.
– То су људи који од тебе узимају више него што заслужују, а истина је да не завређују ништа осим казне.
Хаџија је спустио очне капке и рекао:
– Они заслужују све што поседујемо.
Затим је Хаџија признао сину да је у младости био ортак оцу Махранових. Човека је задесила смрт док су обојица била на путу, па је присвојио његове новце.
– То је новац који сам улагао и са којим смо постали оно што је-смо, а породица Махран се његовим губитком нашла ту где је данас.
Син рече узрујано:
– Ти не знаш шта говориш, оче.
– То је истина, без претеривања или умањивања.
Прекрила их је тишина крцата немиром и гушењем, док хаџија није проговорио:
– Живот је био горак. Сада желим да те спасем проклетства, па хоћу да се благо врати правим власницима.
Син је упитао протестујући:
– Да ли ћемо признати да смо лопови?
Отац је одговорио скрушено:
– То је твој проблем, сине.
– Пре бих рекао да је то твој проблем, оче.
– Ја сам зашао у близину смрти.
Син је упитао строго:
– Зашто раније ниси размишљао о покајању?
Хаџија је затворио очи као да је примио шамар па промрмља:
– Боже мој, продужи ми живот док не будем спреман да те сретнем!
Међутим, умро је пре тога, а они који су испричали ову причу, окривљују сина да је занемарио очево лечење не би ли му убрзао крај.
Тако се приповеда ова прича, и то са танчинама и детаљима који нису познати, осим очевицима.
Ипак, није то једина прича у нашем кварту која је тако испричана.

2.

Раширила се мржња између Шалдаме и Корме још на обалама детињства. Током једног празника Шалдама је подерао Корми нову га-лабију и избила је жестока свађа. Корма је ударио Шалдаму врхом на-нула и расекао му аркаду, остављајући му на лицу трајни белег.

Од тих давних времена мучна нежност, која је надјачала омразу, угнездила се у њима: спаја их игра са другарима и пригодна дружења,

али прождрљив црв наставља да чучи и бљује мрскост и сваки је у очима другог изгледао као подмукла и пркосна снага која изазива.

У мектебу* размењују се чарке и гуркања, међусобно се изазивају и користе сваку повољну прилику да хушкају нашег господина шејха* један против другог.

Умро је Шалдамин отац и подигнут је шатор, као што је то обичај, за примање саучешћа. Корма се тада попео на кров, ту наблизу, и стао да пева:

*Не игиџе џамо,
Хај'џе сви овамо!*

Када се Шалдама верио са кћерком Фосханија, Корма је покушао лукавством и оговарањем код њене породице да му укради вереницу. Тада је плануо жесток окршај и Шалдама је одгризао део Корминог уха, остављајући му вечни траг попут оног који је њему раније Корма начинио на лицу.

Обојица се жене, добијају децу, пословни путеви их раздвајају, године полако пролазе – међутим притајени чвор никако да се расплете, чак до те мере то иде да су једном разменили погрде усред молитве петком, па је имам викнуо:

– Бог проклео ђавола и његове следбенике!

У нашем кварту постали су предмет лакрдије која изазива кикотања још из даљине, али и најављује обнављање зла.

Побољшао се Кормин положај, на њему се указаше знаци благостања, отворио је дућан са разним врстама дувана, сијало је злато на његовим прстима и зубима, а пред радозналцима је тврдио како је добио на лозу и оплодио згодитак, док се Шалдама клео да је Корма разведен, и да је похарао новце свога газде, и да је ни мање ни више – лопуџа.

Шалдама је уобразио како је у стању да прокрчи себи пут попут Корме, па је пружио руку у благо свога газде, али је ухваћен и осуђен на неколико година затвора. Затвор је напустио без цвоњка и изгубљен. А када је видео супарника у скупини угледника, начисто је полудео. Једина врата која су му била отворена, била су врата криминала – кроз која улази са суровошћу и растућом жељом за осветом. Као прву мету поставио је газда Корму, кога је захватила престрашеност за себе и своју децу. Корма више није био бедник као некад: сада је имао богатство, децу, породицу и углед и желео је све то да сачува и настави да ужива у благодетима живота, па макар се на том путу изло-

* Мектеб (кутаб): школа у којој се учи Кур'ан. Обично је то шејхова (в.) кућа као једино место где су деца могла да уче. После мектеба децу су обично слали у званичне школе.

* Шејх: старац, учитељ, поглавица дервиша.

жио измирењу са Шалдамом, чак и да га подмити – док му се не укаже прилика да заувек раскрсти са њим.

Шалдама је прихватио наум супарника, јер то је била прилика да му отима новце без краја и без стида. Али, ситуација се разбуктала до те мере, да је живот постао неподношљив – и једино решење била је смрт.

И Корма је сковао план да убије Шалдаму уз помоћ плаћеног убице. Обрван страхом, Шалдама је одлучио да убије Корму пре него што овај убије њега.

Једне ноћи му поставља замку и остварује наум.

Међутим, није уживао у животу дуго, тек неколико сати, јер га убија плаћени убица да би покупио преосталу накнаду од Кормине удовице.

Тако су оба човека убијена у истој ноћи.

* * *

Пошто је испричао ову причу, мој отац је рекао:

– Мржња је од ђавола, сине мој, али човек је необјашњиво биће.

3.

Шејх Лабиб је древна фигура нашег кварта. У мојим очима он је једно од знамења нашег кварта попут текије, засвођеног пролаза или чесме. Заузме место испред улаза у засвођени пролаз, седи на крзну, испред њега кадионица из које обилато избија опојан мирис. Носи белу галабију* и зелену такију*, очи подвучене сурмом, слаба вида, око врата опасао дугачку бројаницу чија кићанка лежи на његовом крилу.

Жене у групама долазе на место где седи, чучну припијених колена уз прса и обавијених руку око ногу и ћутећи бацају своје марамице чекајући да изрони нека реч из његових уста. Он би промрмљао, затим зевнуо, па се протегнуо и коначно изговорио једну реч, као „Гледај”, или пословицу попут „Ви који одлазите, нека вас Бог заштити од зла оних који долазе”. Жена разабире оно што може да докучи, лице јој блиста од среће или се замрачи од туге, затим гурне новчић испод крзна и одлази.

Човек је дуго живео, примања му редовно капљу, о његовом чудотворству се прича, име му је стално на уснама оних чија су срца слоњена – а њих је много у нашем кварту.

* Галабија: плашт, огртач, арапска дуга хаљина.

* Такија: вунена капа (носи се често испод феса).

* * *

Шејх Лабиб залази у године и ситуација се мења. Проређени су доласци посетилаца, чак скоро да су и престали. Једино се множе ученици који му не указују поштовање, већ га обасипају поругама и протачким шалама.

Шејх тада вришти:

– Нека су проклете школе које су вам отвориле врата!

Погоршава се ситуација, а и његово здравље. Обећава и људима и времену последњу казну, тугујући за некада златним временима.

* * *

На крају, предаје се судбини, просјачи, иде испружене руке и виче: „Све што је на земљи пролазно је”.

4.

Абду Сукари је син уличног продавца ситних судова и кадионица. Сиромашна породица, а многобројна, живела је у једној јединој соби! Абду је био последње зрно у грозду, и чика Сукари је решио да га упише у кутаб где постиже натпросечан успех још од првих дана. Наш господин шејх је саветовао да мали крене и у основну школу, али отац се дуго колебао да ли да га пошаље код мајстора да изучи занат или упути на дуги пут школовања. На крају је ипак одлучио да га упише у школу. Одлука је била болна јер је то значило да ће му Абду бити на грбачи још дуго времена уместо да му помаже дневном зарадом. Међутим, Абдуов блистав успех учинио је да заборави све патње и душу напуни поносом. А када је Абду завршио основну школу, чика Сукари је рекао поносно:

– Сада имам сина државног службеника!

Међутим, Абду је упорно тражио да се упише и у средњу школу. Одлазио је на часове у старој, изношеној одећи, закрпљеним ципелама, са умашћеним фесом, али уздигнуте главе због своје изврности, а знао је да прича и о политици. После тога је примљен, и то бесплатно, на инжењерство, чак га бирају за члана једне делегације која путује у Енглеску. Од тога дана чика Сукари је добио надимак „Инжењеров отац”. Његов углед у кварту расте, а умност његовог сина наводи се као пример. Чика Сукаријев сан у младости био је да се прикључи некој банди футува* или победи у некој тучњави, али времена су се променила и донела чуда.

* Футува: овим термином се означавају разни друштвени покрети и организације у исламским земљама. У књизи је у питању локални јунак-кавгација чија се власт поштовала у одређеном каирском кварту.

* * *

Абду заузима завидно место у министарству и захваљујући њему наша улица је добила први фењер на плин.

5.

Једна од незаборавних прича нашег кварта је она о Абдун Алали.

Отац је био запослен у пушионици, а мајка продавачица укишељеног плавог патлиџана. Абдун је радио као шегрт у пекари.

Месио је тесто и разносио хлеб и био младић каквог нема. Заљубљен је у Селму, кћерку чистача Ваниса, коју узима за жену и води срећан и миран породичан живот.

Вредан је и савестан, ради од сванућа па до првог мрака, без одмора или ленчарења, не гунђа, нити се жали. Газда га цени а муштерије воле. Вечерњу молитву клања у завији*, присуствује часовима, пријатељ је са имамом од кога тражи савете због потешкоће са којима се сусреће. Једина му је разонода слушање казивања песника у кафани, после чега иде кући купујући успут лубеницу, краставце или печену рибу.

Стрпљив је, подноси мушице свог газде, простоту појединих муштерија и исмевања другова – увек смиран и са осмехом.

Ништа га не узрујава у кварту, као да не чује псовке, не види препирке нити има везе са бунџијама и њиховим сплеткама.

* * *

Једнога дана појављује се у кварту у галабији белој попут млека, такији* протканој златом и црвеним сандалама. Ако сретне познаника, грли га, а угледнику љуби руку. На посао није отишао и целог тог дана проговорио је само једну реченицу:

– Час се приближио.

Ишчезава накратко, а затим се појављује на крову засвођеног пролаза, стоји окренут према кварту и ћути. Људи су збуњени, окупљају се испред засвођеног пролаза. Како се успентрао горе? Шта ради у леглу змија и јазбини злодуха?

Зову га, али он не одговара.

Затим се баца са највишег дела крова и строваљује силовито треснувши о земљу.

* Завија: мала џамија.

Сваки пут када се сетим смрти Абдуна Алалија, кажем себи:
– Много ми је лакше да схватим зашто живим него да докучим
зашто се Абдун убио.

НАГИБ МАХФУЗ је највећи писац савремене арапске књижевности. Рођен 1911. у Каиру, писањем се бави од седамнаесте године, дипломирао филозофију, први роман објављује 1939. Написао преко педесет романа и збирки кратких прича. Године 1988. добио је Нобелову награду за књижевност. Умро од срчаног удара у Каиру, 30. августа 2006. године.

Ван сваке сумње да је Нагиб Махфуз централна фигура у развоју арапског романа односно, како то кажу неки историчари књижевности, отац зреле форме овог жанра. Његови први покушаји у роману за тему су имали историју старог Египта. Касније, посматрајући патње египатског друштва у хаосу Другог светског рата, схвата да су промене неопходне. Том одлуком, није претерано рећи, мења се и курс арапског романа. Опусом који тада ствара не само да је пружио Египћанима искрену слику тренутне друштвене и политичке реалности, већ јасно ставља до знања да овај жанр више није увозни производ вештачки импутиран у арапско друштво, већ књижевна форма у дослуху са потребама арапских писаца да испишу његове странице текућим догађањима. У деценијама које следе Махфуз пише серију књига у којима експериментира са структуром и језиком, а пажљивом читаоцу неће промаћи елементи верских осећања и улоге религије у друштву, као и увек присутан хумор.

Поред романа писао је и есеје, а аутор је великог броја комплексних, вишеслојних кратких прича (од којих неке и нису баш кратке), са врхунском контролом дијалога и увек присутним високо интелектуалним коментарима друштвених и политичких догађаја.

Понуђени избор преведених прича је из аутобиографске збирке *Приче из нашег кварија* (Каиро, 1975), где коришћењем наративне технике и панорамске, скоро фотографске дескрипције и уз ослањање на реалистичке детаље, Махфуз савршено портретише традиционалистички начин живота у Каиру. Његов језик је жив, реченице кратке и готово свагда у презенту, што причама даје посебну, неуобичајену живахност. У причама нема наметнуте дидактичности, а често не постоји ни поента.

Превео с арајског и белешке саставио МИРОСЛАВ Б. МИТРОВИЋ

